

8 Avhandlingens kildemateriale

1. *Distriktslegenes årlige medisinalinnberetninger* er den sentrale kilden til informasjon om sykkelighet og dødsårsaker. Originalmaterialet finnes i pakker i Riksarkivet. Dette er altså legenes årlige håndskrevne medisinalinnberetninger fra sine distrikter. Disse tallene over syke omfatter først og fremst personer som har vært i kontakt med eller vært behandlet av legene. I en del tilfeller har enkelte leger også ført opp annenhåndsopplysninger om syke personer, som de har fått fra oppsynsmenn eller andre i kretsene i legedistriktet. Dette er særlig tilfelle i forbindelse med større epidemier.

Fra 1868 ble standardiserte trykte skjema tatt i bruk for legenes talloppgaver over antall syke og døde i sine distrikter. Oppgavene ble da lettere sammenlignbare enn tidligere. I sykelistene er det ført opp antall syke over og under 15 år. I dødsårsakslistrene er antall i snevrere aldersintervall ført opp for hvert kjønn. *De skriftlige kommentarene* fra distriktslegene i hvert distrikt finnes i dette originalmaterialet og inneholder verdifulle opplysninger om legenes vurdering av helsetilstanden lokalt. Tallmaterialet er i hovedsak trykt og utgitt i Norges Offisielle Statistikk. Beretning om Sundhetstilstanden og Medicinalforholdene i Norge (BSM).⁸⁴ I de trykte oversiktene i BSM er tallmaterialet delt i to lister – en for epidemiske og en for kroniske sykdommer. Kjønnssykdommer behandlet utenfor sykehus er ført for seg.

2. *Prestenes oppgaver over fødte og døde* er for de fleste årene i den aktuelle perioden trykt i BSM. Spebarnsdødelighet (døde i aldersgruppen under 1 år) finnes også her, men mangler for årene 1872-79. Data for disse årene kan skaffes ved opptelling i kirkebøkene for denne perioden. Dødfødtprosjonen kan også beregnes fra samme materiale.

3. *Folketellingene for 1865, 1875, 1891 og 1900* gir opplysninger om folketall for byer, landsteder og herreder. Folketall for de sju legedistriktene, som i noen tilfeller avviker fra herredsinndelingen, er trykt i BSM. Aldersfordeling, kjønnsfordeling, antall husholdninger og bebodde hus, yrkesfordeling fra de fire folketellingene ned til by og herredsnivå finnes trykt i egne publikasjoner fra Statistisk sentralbyrå.

⁸⁴ Beretning om Sundhetstilstanden og Medicinalforholdene i Norge. 1868-1900.

4. *Sunnhetskommisjons-protokoller* finnes for en rekke byer og herreder i Bratsberg amt. Slike protokollene er gjerne å finne i kommunale arkiv rundt i Telemark. Siden det ikke har vært avleveringsplikt på disse, er en del kommet bort gjennom årene. Oppbevaringsforholdene har i mange tilfeller vært mangelfulle. Noen har overlevd privat hos etterkommere etter tidligere distriktsleger, eller havnet på midlertidige lagre, for eksempel etter kommunesammenslåingene i 1960-årene.

Sunnhetskommisjonsprotokollene gir opplysninger om det kommunale forebyggende helsearbeidet fra 1860 og framover. I noen tilfeller finnes også kopibøker og annet håndskrevet materiale, som kan gi tilleggsopplysninger til protokollene. Omtalene av de enkelte sakene er normalt kortfattede med unntak av enkelte mer kompliserte saker, for eksempel slike som måtte tas opp igjen på flere møter

5. *Bygdebøker og annen regional- og lokalhistorisk litteratur* inneholder verdifulle opplysninger om næringsliv, politisk og kulturelt liv gjennom perioden.